

Karl Marx

Lönearbete och kapital

1847

Innehåll

Friedrich Engels: Inledning	1
Karl Marx: Lönearbete och kapital	6

Manuskriptet är från december 1847. *Lönearbete och kapital* publicerades för första gången som ledarartiklar i *Neue Rheinische Zeitung* i april 1849. Texten nedan följer den av Engels ombesörjda utgåvan från 1891, vilken inrymmer väsentliga ändringar och tillägg. Förordet är från samma år (1891).

Friedrich Engels: Inledning

Det arbete som här publiceras utgavs första gången som en rad ledarartiklar i *Neue Rheinische Zeitung* med början den 4 april 1849. Det grundar sig på de föredrag, som Marx 1847 höll i Tyska arbetarföreningen i Bryssel. Deras tryckta del har förblivit ett fragment. De ord som avslutar artikeln i nr 269, "Fortsättning följer", uppfylldes inte till följd av de händelser, som vid denna tidpunkt följde slag i slag,¹ ryssarnas inmarsch i Ungern, upproren i Dresden, Iserlohn, Elberfeld, Pfalz och Baden, som ledde till att tidningen själv undertrycktes (19 maj 1849). Manuskriptet till denna fortsättning har inte stått att finna i Marx' kvarlåtenskap.

"Lönearbete och kapital" har utkommit i flera upplagor som särtryck i broschyrform, sista gången 1884, Hottingen Zürich, det kooperativa boktryckeriet i Schweiz.² De hittillsvarande upplagorna innehöll originalets noggranna ordalydelse. Den föreliggande nya upplagan skall emellertid spridas som propagandaskrift i inte mindre än 10.000 exemplar, och då måste den tanken tvinga sig på mig, huruvida Marx själv under sådana omständigheter skulle ha godkänt att utan ändringar återge ordalydelsen.

På fyrtioalet hade Marx ännu inte gett ut sin kritik av den politiska ekonomin. Detta skedde först mot slutet av femtioalet. De av hans skrifter, som utkom före första häftet av "Till kritiken av den politiska ekonomin" (1859) avviker därför på enstaka punkter från de skrifter han författade efter 1859 och innehåller uttryck och hela satser, som med utgångspunkt från de senare skrifterna förefaller mindre lyckade och rentav oriktiga. Nå, det är självklart, att också denna tidigare ståndpunkt, som utgör ett led i författarens andliga utveckling, har sin givna plats i de vanliga upplagorna, som är avsedda för den breda publiken, och att författaren liksom publiken har en obestridlig rätt att få dessa äldre skrifter omtryckta i oförändrat skick. Och jag skulle inte ens kunna drömma om att ändra ett ord i dem.

¹ I artikeln "Marx och Neue Rheinische Zeitung", tryckt 1884 i den i Zürich utkommande tidningen *Sozialdemokrat* har Engels skildrat det dåvarande läget med följande ord: "Upproret i Dresden och Elberfeld hade undertryckts, upprorsmännen i Iserlohn var omringade, Rhenprovinsen och Westfalen var späckade med bajonetter, som sedan man fullbordat undertryckandet av Rhenlandet var avsedda att sättas i rörelse mot Pfalz och Baden. Då äntligen vågade regeringen gå oss inpå livet." Tidningen blev förbjuden.

² Under den tid, då "socialistlagen" gällde i Tyskland, var det socialdemokratiska partiet tvunget att arbeta illegalt och trycka sin partilitteratur i utlandet (Schweiz) samt smuggla in den i Tyskland på illegal väg.

En annan sak är det, när den nya upplagan så gott som uteslutande är avsedd för propaganda bland arbetarna. Då skulle Marx utan tvivel ha bragt den gamla framställningen från 1849 i samklang med sin nya ståndpunkt. Och jag är övertygad om att jag handlar i hans anda, när jag för *denna upplaga* vidtar de få ändringar och tillägg, som är erforderliga för att på alla väsentliga punkter nå detta mål. Jag säger alltså läsaren i förväg: broschyren föreligger här, inte sådan Marx skrev den 1849 utan ungefär sådan han skulle ha skrivit den 1891. Den verkliga texten har dessutom spritts i så talrika exemplar, att det bör vara tillräckligt, tills jag åter kan avtrycka den oförändrad i en senare upplaga i de samlade skrifterna.

Mina ändringar rör sig alla om en bestämd punkt. Enligt originalet säljer arbetaren mot arbetslön sitt *arbete* till kapitalisten, enligt den nuvarande texten sin *arbetskraft*. Och för denna ändring är jag skyldig att avge en förklaring. En förklaring för arbetarna, så att de kan se, att det här inte rör sig om blott och bart ordklyveri utan tvärtom om en av de viktigaste punkterna i hela den politiska ekonomin. En förklaring för borgarna, så att de kan övertyga sig om hur högt de obildade arbetarna – för vilka man med lätthet kan göra de mest invecklade ekonomiska processer förstaeliga – står över våra struntviktiga ”bildade” kretsar, rör vilka sådana invecklade frågor förblir en gåta för hela livet.

Den klassiska politiska ekonomin³ övertog från den industriella praxisen fabrikanternas allmänt gängse föreställning, att han köper och betalar sina arbetares *arbete*. Denna föreställning hade ganska bra räckt till för fabrikantens affärsbruk, bokföring och priskalkylering. Naivt överförd till den politiska ekonomin gav den här upphov till rentav förunderliga villfarelser och misstag.

Ekonomin stöter på det faktum, att priserna på alla varor, bland dem också priset på den vara den kallar ”arbete”, ständigt växlar: att de stiger och faller på grund av mångfaldiga omständigheter, som ofta inte står i något som helst samband med själva varans framställning, så att priserna i regel tycks bestämmas av rena tillfälligheten. Så snart ekonomin nu uppträdde som vetenskap⁴ var en av dess första uppgifter att söka den lag, som döljer sig bakom den tillfällighet som skenbart behärskar varupriserna, och vilken lag i verkligheten behärskar denna tillfällighet. Inom ramen av dessa varupriser, som vacklar och svänger än uppåt än nedåt, sökte den efter den fasta centrala punkten, omkring vilken dessa vacklanden och svängningar försiggår. Med ett ord: den utgick från *varupriserna* för att som deras reglerande lag söka varuvärdet, ur vilket alla svängningar i priserna skulle låta sig förklaras och till vilket de alla i sista instans skulle föra tillbaka.

Den klassiska ekonomin fann nu, att en varas värde bestämmes genom det i densamma nedlagda och för dess produktion krävda arbetet. Med denna förklaring slog den sig till ro. Och även vi kan tills vidare nöja oss med den. Endast för att undvika missförstånd vill jag erinra om, att denna förklaring i dag blivit fullständigt otillräcklig. Marx är den förste som grundligt undersökt arbetets värdebildande egenskap och därvid funnit, att inte varje arbete, som skenbart eller också verkligen hör till produktionen av en vara, under alla omständigheter tillägger denna vara en värdestorlek, som motsvarar den förbrukade arbetsmängden. Om vi alltså i dag med ekonomer som Ricardo kort och gott säger att en varas värde bestämmes genom det för dess produktion nödvändiga arbetet, så underförstår vi därvid ständigt de av

³ ”... jag förstår med klassisk politisk ekonomi” – skriver Marx i första bandet av *Kapitalet* (Tidens förlag Stockholm, 1932, sid. 62) – ”all ekonomi sedan W. Petty [1623 – 87], som i motsats till vulgärekonomin utforskar de borgerliga produktionsförhållandenas inre sammanhang.” De främsta representanterna för den klassiska ekonomin i England var Smith och Ricardo.

⁴ ”Ehuru den politiska ekonomin i trängre mening uppstod i geniala hjärnor mot slutet av 1600 – talet är den dock i den positiva formuleringen den fått genom fysiokraterna och Adam Smith väsentligen ett barn av 1700 – talet.” F. Engels: *Anti – Dühring*.

Marx gjorda förbehållen. Detta får vara nog här. Den vidare utformningen återfinnes hos Marx i ”Till kritiken av den politiska ekonomin”, 1859, och i första bandet av ”Kapitalet”.⁵

Men så snart ekonomerna tillämpade denna värdebestämning genom arbetet på varan ”arbete”, råkade de ur en motsägelse in i en annan. Hur bestämmes ”arbetets” värde? Genom det nödvändiga arbete som nedlagts i detsamma. Men hur mycket arbete har nedlagts i en arbetares arbete under en dag, en vecka, en månad, ett år? En dags, en veckas, en månads, ett års arbete. Om arbetet är alla världens mått, så kan vi ju bara uttrycka ”arbetets värde” i arbete. Men vi vet absolut ingenting om värdet av en timmes arbete, om vi bara vet att det är lika med en timmes arbete. Därmed har vi alltså inte kommit en hårsman närmare målet. Vi rör oss ständigt i en cirkel.

Den klassiska ekonomin försökte därför en annan vändning. Den sade: en varas värde är lika med dess produktionskostnader. Men vad är arbetets produktionskostnader? För att kunna besvara denna fråga måste ekonomerna våldföra sig en aning på logiken. I stället för att undersöka själva arbetets produktionskostnader, som tyvärr inte går att utforska, undersöker de nu *arbetarens* produktionskostnader. Och dessa går att utforska. De varierar allt efter tid och omständigheter, men för ett givet samhällstillstånd, en given lokalitet, en given produktionsgren är de likaledes givna, åtminstone inom tämligen snäva gränser. Vi lever i dag under den kapitalistiska produktionens herravälde, där en stor, ständigt växande befolkningsklass blott kan leva, om den mot arbetslön arbetar för dem som äger produktionsmedlen – verktygen, maskinerna, råvarorna och livsförnödenheterna. På grundvalen av detta produktionssätt består arbetarens produktionskostnader i den summa av livsförnödenheter – eller deras penningpris – som är genomsnittligt nödvändig för att göra honom arbetsduglig, bibehålla honom arbetsduglig och ersätta honom med en ny arbetare, då han på grund av ålderdom, sjukdom eller död lämnar sin plats, d.v.s. för att fortplanta arbetarklassen i nödig utsträckning. Låt oss anta, att penningpriset på dessa livsförnödenheter i genomsnitt är tre mark om dagen.

Vår arbetare erhåller alltså av den kapitalist som sysselsätter honom en lön på tre mark om dagen. För detta låter kapitalisten honom arbeta låt oss säga tolv timmar om dagen. Kapitalisten kalkylerar nämligen ungefär på följande sätt:

Låt oss antaga att vår arbetare – en maskinarbetare – har att tillverka en maskindel, som han gör färdig på en dag. Råvaran – järn och mässing i den nödvändigt förarbetade formen – kostar 20 mark. Förbrukningen av kol för ångmaskinen, slitaget av denna samma ångmaskin, svarven och de övriga verktygen, med vilka vår arbetare arbetar, utgör för en dag och beräknat på hans andel ett värde av 1 mark. Arbetslönen för en dag är enligt vårt antagande 3 mark. Tillsammans blir det för vår maskindel 24 mark. Kapitalisten räknar emellertid ut, att han för denna i genomsnitt erhåller ett pris av 27 mark av sina kunder, alltså 3 mark mer än de omkostnader han haft.

Varifrån kommer dessa 3 mark, som kapitalisten stoppar i fickan? Enligt vad den klassiska ekonomin påstår säljes varorna i genomsnitt till sitt värde, d.v.s. till priser, som motsvarar de nödvändiga arbetsmängder som dessa varor innehåller. Genomsnittspriset för vår maskindel – 27 mark – skulle alltså vara lika med dess värde, lika med det arbete som nedlagts på densamma. Men av dessa 27 mark var 21 mark värde, som redan fanns, innan vår maskinarbetare började arbeta. 20 mark ligger i råvaran, 1 mark i kol, som förbrännes under arbetet, eller i maskiner och verktyg, som därvid användes och vars prestationsförmåga minskas med värdet av detta belopp. Återstår 6 mark, som tillägges råvarans värde. Dessa 6 mark kan emellertid enligt våra ekonomers eget antagande blott stamma från det arbete som tillägges råvaran

⁵ En populär utläggning av denna fråga gav Marx själv år 1865 i sitt föredrag [Lön, pris och profit](#).

genom vår arbetare. Hans tolv timmars arbete har i enlighet härmed skapat ett nytt värde av sex mark. Värdet av hans tolv timmars arbete skulle alltså vara lika med 6 mark. Och därmed skulle vi äntligen ha upptäckt vad ”arbetets värde” är.

”Stopp där!” ropar vår maskinarbetare. ”Sex mark? Men jag har bara fått tre mark! Min kapitalist svär vid allt vad heligt är, att värdet av mina tolv timmars arbete blott är tre mark, och om jag begär sex mark, så skrattar han ut mig. Hur går det ihop.”

Om vi förut körde runt i cirkel med vårt arbetsvärde utan att komma någonstans, så har vi nu verkligen på allvar kört fast i en olöslig motsägelse. Vi sökte arbetets värde och fann mer än vi kan använda. För arbetaren är värdet av tolv timmars arbete 3 mark, för kapitalisten 6 mark, av vilka han betalar arbetaren 3 mark i lön och stoppar 3 i sin egen ficka. Arbetet skulle alltså inte ha ett utan två värden, och till på köpet mycket olika värden!

Motsägelsen blir ännu galnare, så snart vi reducerar de i pengar uttryckta värdena till arbetstid. Under de tolv timmarnas arbete skapas ett nyvärde av 6 mark. Alltså under 6 timmar 3 mark – den summa som arbetaren får för tolv timmars arbete. För tolv timmars arbete erhåller arbetaren som motsvarande motvärde produkten av 6 timmars arbete. Antingen har arbetet två värden, av vilka det ena är dubbelt så stort som det andra, eller 12 är lika med 6! I båda fallen blir resultatet rena galenskapen.

Vi må vrida och vända oss hur vi vill, vi kommer ändå inte ut ur denna motsägelse, så länge vi talar om köp och försäljning av arbete och om arbetets värde. Och så gick det också för ekonomerna. Den sista utlöparen av den klassiska ekonomin, Ricardos skola, gick under till stor del på grund av denna olösliga motsägelse. Den klassiska ekonomin hade blivit sittande i en återvändsgränd. Den man, som fann vägen ut ur denna återvändsgränd, var Karl Marx.

Det som ekonomerna betraktat som ”arbetets” produktionskostnader var inte produktionskostnaderna för arbetet utan för den levande arbetaren själv. Och det som denna arbetare sålde till kapitalisten var inte hans arbete. ”Så snart hans arbete verkligen börjar”, säger Marx. ”har det redan upphört att tillhöra honom, det kan alltså inte längre säljas av honom.” Han skulle alltså på sin höjd kunna sälja sitt framtida arbete, d.v.s. förplikta sig att utföra en viss arbetsprestation på en viss tid. Men därmed säljer han inte arbetet (som dock först måste utföras), utan han ställer mot bestämd betalning sin arbetskraft till kapitalistens förfogande under en bestämd tid (för daglön) eller för en bestämd arbetsprestation (för ackordslön): han hyr ut, resp. säljer sin *arbetskraft*. Denna arbetskraft är emellertid sammanvuxen med hans person och oskiljbar från denna. Dess produktionskostnader sammanfaller därför med hans produktionskostnader. Det som ekonomerna kallade arbetets produktionskostnader är just arbetarens och därmed arbetskraftens produktionskostnader. Och sålunda kan vi från arbetskraftens produktionskostnader också komma över till arbetskraftens värde och bestämma den mängd samhälleligt nödvändigt arbete, som kräves för att framställa en arbetskraft av bestämd kvalitet, såsom Marx har gjort i avsnittet om köp och försäljning av arbetskraften (”Kapitalet”, band I, kapitel 4, avdelning 3).

Vad sker nu, sedan arbetaren sålt sin arbetskraft till kapitalisten, d.v.s. ställt den till hans förfogande mot en förut avtalad lön – daglön eller ackordslön? Kapitalisten placerar arbetaren i sin verkstad eller fabrik, där allt som behöves för arbetet redan finnes: råvaror, hjälpmaterial (kol, färgämnen o.s.v.), verktyg, maskiner. Här börjar arbetaren att slita. Hans daglön är som ovan 3 mark – varvid det inte betyder någonting, om han förtjänar dem som daglön eller som ackordslön. Vi antar också här, att arbetaren under 12 timmar genom sitt arbete tillför de förbrukade råvarorna ett nyvärde av 6 mark, vilket nyvärde kapitalisten realiserar vid försäljningen av den färdiga produkten. Han betalar därav arbetaren hans 3 mark, men återstående 3 mark behåller han själv. Om nu arbetaren på 12 timmar skapar ett värde av 6 mark, så skapar han på 6 timmar ett värde av 3 mark. Han har alltså redan gottgjort

kapitalisten för de 3 mark han erhållit i arbetslön, då han arbetat 6 timmar för honom. Efter 6 timmar är båda kvitt, ingen är skyldig den andre ett öre.

”Stopp där!” ropar nu kapitalisten. ”Jag har hyrt arbetaren för en hel dag, för tolv timmar. Men sex timmar är bara en halv dag. Alltså, sätt igång igen att arbeta, tills de andra sex timmarna också har gått – först då är vi kvitt!”

Och arbetaren måste faktiskt foga sig efter sitt ”frivilligt” ingångna kontrakt, enligt vilket han förpliktar sig att arbeta 12 hela timmar för en arbetsprodukt, som kostar 6 arbetstimmar.

Vid ackordslön är förhållandet precis detsamma. Låt oss antaga, att vår arbetare under 12 timmar tillverkar 12 stycken varor. Av dem drar var och en ifråga om råvara och slitage en kostnad om 2 mark och säljes för 2½ mark. Sålunda kommer kapitalisten – om samma förutsättningar som förut gäller – att ge arbetaren 25 pfennig per styck, det gör för 12 stycken 3 mark, som arbetaren behöver 12 timmar för att förtjäna. Kapitalisten får för 12 stycken 30 mark, avgår för råvara och slitage 24 mark, återstår 6 mark, av vilka han betalar 3 mark i arbetslön och stoppar 3 mark i sin egen ficka. Precis som ovan. Också här arbetar arbetaren 6 timmar för sig själv, d.v.s. som ersättning för sin lön (under var och en av de 12 timmarna en halv timme) och 6 timmar för kapitalisten.

Den svårighet, som inte ens de bästa ekonomer kunde besegra, så länge de utgick från ”arbetets” värde, försvinner så snart vi i stället för detta utgå från ”arbetskraftens” värde. Arbetskraften är en vara i vårt nuvarande kapitalistiska samhälle, en vara som varje annan, men ändå en alldeles särskild vara. Den har nämligen den särskilda egenskapen att vara en värdeskapande kraft, en värdekälla, och rentav vid lämplig behandling en källa till mer värde, än den själv besitter. På produktionens nuvarande nivå producerar den mänskliga arbetskraften inte bara på en dag ett större värde än den själv besitter och kostar. Med varje ny vetenskaplig upptäckt, med varje ny teknisk uppfinning växer detta dess dagliga produktöverskott över dess dagskostnader, förkortas alltså den del av arbetsdagen, under vilken arbetaren framställer ersättningen för sin daglön, och förlänges alltså å andra sidan den del av arbetsdagen, under vilken han måste *skänka* kapitalisten sitt arbete utan att få betalt därför.

Och så är hushållningen uppbyggd i hela vårt nuvarande samhälle: det är uteslutande den arbetande klassen, som producerar alla värden. Ty värde är blott ett annat uttryck för arbete, det uttryck genom vilket man i vårt nuvarande kapitalistiska samhälle uttrycker den mängd samhälleligt nödvändigt arbete, som nedlagts i en bestämd vara. Dessa av arbetarna producerade värden tillhör emellertid inte arbetarna. De tillhör ägarna av råvarorna, maskinerna och verktygen men också av förskottsmedlen, som tillåter dessa ägare att köpa arbetarklassens arbetskraft. Av hela den produktmassa som arbetarklassen skapar erhåller den alltså blott en del tillbaka för egen del. Och den andra delen – som kapitalistklassen behåller för sig själv och på sin höjd måste dela med den jordägande klassen – blir, som vi just sett, större med varje ny uppfinning och upptäckt, under det att den del som tillfaller arbetarklassen (per individ räknat) endast ökar mycket sakta och obetydligt eller också inte alls och under vissa omständigheter rentav kan minska.

Med dessa uppfinningar och upptäckter, som ständigt och allt snabbare tränger undan varandra, denna det mänskliga arbetets produktivitet, som dag för dag växer i hittills oanad grad, skapar till slut en konflikt, i vilken det nuvarande kapitalistiska systemet måste störta samman. Å ena sidan omätliga rikedomar och ett överflöd av produkter, som långt överstiger köparnas efterfrågan. Å andra sidan samhällets stora massa proletariserad, förvandlad till lönearbetare och just därigenom satt ur stånd att tillägna sig detta överflöd av produkter. Samhällets splittring i en liten, övermåttan rik klass och en stor, egendomslös lönearbetarklass resulterar i att detta samhälle kväves av sitt eget överflöd, medan det stora flertalet av dess

medlemmar knappast eller inte alls är skyddat mot den yttersta nöd. Detta tillstånd blir med varje dag allt mer förnuftsvidrigt och – onödigt. Det *måste* avskaffas, det *kan* avskaffas. En ny samhällsordning är möjlig, där de nuvarande klasskillnaderna försvunnit och där – kanhända efter en kort, med vissa försakelser förenad, men i varje fall moraliskt synnerligen nyttig övergångsperiod – genom planmässigt utnyttjande och vidareutvecklande av de redan existerande oerhörda produktivkrafterna alla samhällsmedlemmar med lika arbetsplikt kommer att i lika hög grad och i ständigt växande skala förfoga över medel att existera, att njuta av livet, att utbilda och ge utlopp åt alla kroppsliga och andliga färdigheter. Och att arbetarna blir mer och mer beslutna att tillkämpa sig denna samhällsordning, om det kommer man att avlägga vittnesbörd på båda sidor om oceanen i morgon den 1 maj och på söndag, den 3 maj.

London 30 april 1891.

Friedrich Engels.

Karl Marx: Lönarbete och kapital

Från olika håll har man förebrått oss, att vi inte har skildrat de *ekonomiska förhållanden*, som bildar den materiella grundvalen för de nu pågående klass- och nationella striderna. Vi har konsekvent berört dessa förhållanden blott i de fall, då de omedelbart trängt sig fram i politiska sammanstötningar.

Det gällde framför allt att följa klasskampen i dagens historia och med tillhjälp av det för handen varande och varje dag nytillkommande historiska materialet empiriskt bevisa, att samtidigt med att arbetarklassen, som hade varit den drivande kraften under februari och mars,⁶ underkuvades, besegrades också dess motståndare – i Frankrike bourgeoisie-republikanerna, på hela den europeiska kontinenten borgar – och bondeklassen, som bekämpade den feodala absolutismen; att den ”honetta republikens” seger i Frankrike samtidigt betydde nederlag för de nationer, som hade besvarat februarirevolutionen med heroiska oavhängighetskrig; slutligen att Europa då det besegrade de revolutionära arbetarna återföll i sitt gamla dubbelslaveri, det *engelsk-ryska* slaveriet. Junikampen i Paris, Wiens fall, tragikomedin i Berlin i november 1848, Polens, Italiens och Ungerns förtvivlade ansträngningar, Irlands uthungring – det var de huvudpunkter, i vilka man kunde sammanfatta den europeiska klasskampen mellan bourgeoisie och arbetarklass, och med vars hjälp vi bevisade, att varje revolutionär rörelse, om än dess mål tycks vara klasskampen aldrig så fjärran, måste duka under, så länge inte den revolutionära arbetarklassen segrat, att varje social reform måste förbli en utopi, så länge inte den proletära revolutionen och den feodala kontrarevolutionen i ett *världskrig* fått mäta sina krafter med vapen i hand. I vår framställning liksom i verkligheten var *Belgien* och *Schweiz* tragikomiska karikatyrmässiga genrebilder i den stora historiska tablån, den ena mönstret för den borgerliga monarkins stat, den andra mönstret för den borgerliga republiken, båda två stater, som inbillar sig vara lika oavhängiga av klasskampen som av den europeiska revolutionen.

Nu, sedan våra läsare sett klasskampen utveckla sig under året 1848 och anta kolossala politiska former, är det på tiden att närmare ingå på själva de ekonomiska förhållanden, på vilka bourgeoisieens existens och dess klassherravälde likaväl som arbetarnas slaveri grundar sig.

I tre stora avsnitt skall vi skildra: 1. *Lönarbetets förhållande till kapitalet*, arbetarens slaveri, kapitalistens herravälde, 2. *De borgerliga medelklassernas och det så kallade bondeståndets oundvikliga undergång under det nuvarande systemet*, 3. *Det kommersiella underkuvandet*

⁶ Det som avses är revolutionerna den 23–24 februari 1848 i Paris, den 13 mars i Wien och den 18 mars i Berlin.

och utsugandet av de olika europeiska nationernas bourgeoisieklasser genom världsmarknadens despot – England.

Vi kommer att försöka göra framställningen så enkel och populär som möjligt och inte förutsätta att ens de elementäraste begreppen inom den politiska ekonomin är bekanta. Vi vill att arbetarna skall förstå oss. Och därtill kommer att det i Tyskland råder den mest förvånansvärda okunnighet och begreppsförvirring ifråga om de enklaste ekonomiska förhållanden, från de patenterade försvararna av den bestående ordningen och ända till de socialistiska *undergörarna* och de *misskända politiska genierna*, som det splittrade Tyskland är ännu rikare på än på landsfäder.

I

Låt oss nu alltså ta den första frågan: *Vad är arbetslönen? Hur bestämmes den?*

Om man frågade arbetare: ”Hur stor är er arbetslön?” så skulle de svara, den ena: ”Jag får en mark om dagen av min kapitalist”, den andra: ”Jag får två mark” o.s.v. Alltefter de olika arbetsgrenar de tillhör, skulle de ange olika penningssummor, som de får av den ena eller andra kapitalisten för att framställa ett bestämt arbete, exempelvis att väva en aln linneväv eller sätta ett tryckark. Trots olikheten i deras uppgifter kommer alla dessa att överensstämja på en punkt: arbetslönen är den summa pengar, som kapitalisten betalar för en bestämd arbetstid eller för en bestämd arbetsprestation.

Kapitalisten *köper* alltså tillsynes deras arbete för pengar. För pengar *säljer* de sitt arbete till honom. Det är emellertid endast ett sken. Det de i verkligheten säljer till kapitalisten för pengar är deras *arbetskraft*. Denna arbetskraft köper kapitalisten för en dag, en vecka, en månad o.s.v. Och sedan han köpt den, förbrukar han den genom att låta arbetaren arbeta den stipulerade tiden. För den summa, för vilken kapitalisten köpt deras arbetskraft, exempelvis för 2 mark, skulle han ha kunnat köpa 2 pund socker eller en viss mängd av vilken som helst annan vara. De 2 mark för vilka han köpte 2 pund socker, är *priset* för 2 pund socker. De 2 mark, för vilka han köpte 12 timmars användning av arbetskraften, är priset för 12 timmars arbete. Arbetskraften är alltså en vara, varken mer eller mindre än sockret. Den förra mäter man med en klocka, den senare med en våg.

Arbetarna utbyter sin vara, arbetskraften, mot kapitalistens vara, mot pengar, och därvid äger detta utbyte rum i ett bestämt förhållande. Så och så mycket pengar för så och så lång användning av arbetskraften. För 12 timmars vävning 2 mark. Och dessa 2 mark, representerar de inte alla andra varor, som jag kan köpa för 2 mark? Faktiskt har arbetaren alltså utbytt sin vara, arbetskraften, mot varor av alla slag, och därvid i ett bestämt förhållande. I och med att kapitalisten gett honom 2 mark, har han gett honom så och så mycket kött, så och så mycket kläder, så och så mycket ved, ljus o.s.v. i utbyte mot hans arbetsdag. Dessa 2 mark uttrycker alltså det förhållande, i vilket arbetskraften utbytes mot andra varor, hans arbetskrafts *bytesvärde*. En varas bytesvärde uttryckt i *pengar*, kallar man just dess *pris*. *Arbetslönen* är alltså blott ett särskilt namn på arbetskraftens pris, som man vanligen kallar *arbetets pris*, på priset för denna egendomliga vara, som bara existerar i mänskligt kött och blod.

Låt oss ta en arbetare av vilket slag som helst, t.ex. en vävare. Kapitalisten ställer vävstol och garn till hans förfogande. Vävaren sätter sig att arbeta, och av garnet blir linneväv. Kapitalisten tillägnar sig linneväven och säljer den, exempelvis för 20 mark. Är nu vävarens arbetslön en *andel* i linneväven, i dessa 20 mark, i produkten av hans arbete? Ingalunda. Långt innan linneväven sålts, kanhända långt innan den vävts färdig har vävaren fått sin arbetslön. Kapitalisten betalar alltså inte denna lön med pengar, som han skall få för linneväven, utan med pengar som han förut har liggande. Lika litet som vävstol och garn – som borgaren ställer till vävarens förfogande – är dennes produkt, lika litet är de varor det,

som han får i utbyte för sin vara, arbetskraften. Det kan hända, att borgaren inte alls finner någon köpare för sin linneväv. Det kan hända, att han vid försäljningen av densamma inte ens får tillbaks, vad han lagt ut som arbetslön. Det kan hända, att han säljer den mycket fördelaktigt i förhållande till vävarlönen. Allt detta angår inte vävaren. Kapitalisten köper för en del av den förmögenhet han äger, för en del av sitt kapital, vävarens arbetskraft på samma sätt som han för en annan del av sin förmögenhet köpt råvaran – garnet – och arbetsverktyget – vävstolen. Sedan han gjort dessa inköp, och till dessa inköp hör den arbetskraft, som är nödvändig för att producera linneväven, producerar han bara *med tillhjälp av råvaror och arbetsverktyg, som tillhör honom*. Till de sistnämnda hör också vår gode vävare, vilken lika litet som vävstolen har någon andel i produkten eller produktens pris.

Arbetslönen är alltså inte arbetarens andel i den av honom producerade varan. Arbetslönen är en del av redan förefintlig vara, varmed kapitalisten tillhandlar sig en bestämd summa produktiv arbetskraft.

Arbetskraften är alltså en vara, som dess ägare, lönarbetaren, säljer till kapitalet. Varför säljer han den? För att existera.

Arbetskraftens uttrycksform, arbetet, är emellertid arbetarens egen livsverksamhet, hans egen livsyttning. Och denna *livsverksamhet* säljer han till en tredje för att säkra sig de nödvändiga *existensmedlen*. Hans livsverksamhet är alltså för honom bara ett medel för att kunna existera. Han arbetar för att kunna leva. Han räknar inte själv arbetet med till sitt liv, det är snarare något som han offerar av sitt liv. Det är en vara, som han har försålt till en tredje. Produkten av hans verksamhet är därför inte heller syftet med hans verksamhet. Det som han producerar för sig själv är inte sidenet som han väver, inte guldets som han hämtar fram ur gruvan, inte palatset som han bygger. Vad han producerar för sig själv är *arbetslönen*, och siden, guld, palats upplöses för honom i en bestämd kvantitet existensmedel, kanhända i en bomullskavaj, i kopparslantar och i en källarvåning. Och arbetaren, som under tolv timmar väver, spinner, borrar, svarvar, gräver, knackar makadam, bär o.s.v. – betraktar han månne detta att under tolv timmar väva, spinna, borra, svarva, bygga, gräva, knacka makadam, som sin livsyttning, som livet? Nej, tvärtom. Livet börjar för honom på den punkt, då denna verksamhet upphör, vid bordet, på krogen, i sängen. De tolv timmarnas arbete däremot har inte någon mening för honom som vävning, spinnande, borrar o.s.v. utan som *förtjänst*, som ger honom möjlighet att äta, att gå på krogen, att gå till sängs. Om silkesmasken spanns för att uppehålla livet som mask, så skulle den vara en fullständig lönarbetare.

Arbetskraften har inte alltid varit en *vara*. Arbetet har inte alltid varit lönarbete, d.v.s. *fritt arbete*. Slaven sålde inte sin arbetskraft till slavägaren, lika litet som oxen säljer sin prestation till bonden. Slaven har tillsammans med sin arbetskraft en gång för alla sålts till sin ägare. Han är en vara, som kan övergå ur den ena ägarens hand i den andras. Han *själv* är en vara, men arbetskraften är inte *hans* vara. Den *livegne* säljer blott en del av sin arbetskraft. Det är inte han som får lön av jordens ägare: jordens ägare får snarare en tribut av honom.

Den *livegne* hör till jorden och lämnar markens gröda till sin herre. Den *fria arbetaren* däremot säljer sig själv, och han gör det bit för bit. Han auktionerar bort 8, 10, 12, 15 timmar av sitt liv, den ena dagen liksom den andra, till den mestbjudande, till råvarornas, arbetsverktygens och livsförnödenheternas ägare, d.v.s. till kapitalisterna. Arbetaren tillhör varken någon ägare eller jorden, men 8, 10, 12, 15 timmar av hans dagliga liv tillhör den, som köper dem. Arbetaren lämnar, när han vill, kapitalisten, som han hyr ut sig till, och kapitalisten avskedar honom, när han så finner för gott, när han inte längre har någon nytta eller den avsedda nyttan av honom. Men arbetaren, vars enda förvärvskälla är att sälja arbetskraften, kan inte lämna *hela klassen av köpare*, d.v.s. *kapitalistklassen*, utan att ge avkall på sin

existens. Han tillhör inte den ena eller den andra kapitalisten, utan *kapitalistklassen*, och han måste själv sörja för att han får tag i rätt person, d.v.s. finna en köpare i denna kapitalistklass.

Innan vi nu går närmare in på förhållandet mellan kapital och lönarbete, skall vi kort skildra de vanligaste av de omständigheter, som kommer i betraktande vid bestämmandet av arbetslönen.

Arbetslönen är som vi sett *priset* för en bestämd vara, arbetskraften. Arbetslönen bestämmes alltså genom samma lagar, som bestämmer priset för varje annan vara. Man frågar sig alltså: *Hur bestämmes en varas pris?*

II

Hur bestämmes en varas pris?

Genom konkurrensen mellan köpare och säljare, genom förhållandet mellan efterfrågan och tillgång, mellan behov och utbud. Konkurrensen, varigenom en varas pris bestämmes, har *tre sidor*.

Samma vara bjudes ut av olika säljare. Den som säljer varor av samma kvalitet som de andra men billigare slår de andra säljarna ur brädet och säkrar sig den största avsättningen. Säljarna kämpar alltså inbördes om avsättningen, om marknaden. Var och en av dem vill sälja, sälja så mycket som möjligt och där det är möjligt sälja ensam med utestängande av de andra säljarna. Den ena säljer därför billigare än den andra. Det pågår alltså en *konkurrens mellan säljarna*, som *pressar ner* priset på de *varor* de bjuder ut.

Men det pågår också en *konkurrens mellan köparna*, som i sin tur kommer priset på de utbudna varorna *att stiga*.

Slutligen pågår en *konkurrens mellan köparna och säljarna*. De förra vill köpa så billigt som möjligt, de senare vill sälja så dyrt som möjligt. Resultatet av denna konkurrens mellan köpare och säljare kommer att vara beroende av hur det förhåller sig med de båda ovan-nämnda sidorna av konkurrensen, d.v.s. om konkurrensen är skarpare inom köparnas här eller inom säljarnas här. Industrin för två härmassor i fält mot varandra, av vilka åter var och en inom sina egna led levererar en drabbning mellan sina egna trupper. Den här, i vilken slagsmålet mellan de egna trupperna är minst, segrar över motståndaren.

Låt oss antaga att det finns 100 balar bomull på marknaden och samtidigt köpare för 1.000 balar. I detta fall är alltså efterfrågan tio gånger större än tillgången. Konkurrensen bland köparna blir alltså mycket stark, var och en av dem vill rycka åt sig en eller om möjligt alla 100 balarna. Detta exempel är inte något godtyckligt antagande. Vi har i handelns historia upplevt perioder av missväxt för bomull, då några sinsemellan förbundna kapitalister sökte köpa upp inte 100 balar utan hela jordens bomullsförråd. I det angivna fallet skulle alltså den ena köparen söka slå den andra ur brädet genom att bjuda ett relativt högt pris för varje bomullsbal. Bomullssäljarna, som ser den fientliga härens trupper i häftigaste kamp inbördes och är säkra på att få sälja samtliga sina 100 balar, kommer att akta sig för att råka i luven på varandra, så att inte bomullspriserna pressas ner i ett ögonblick, då deras motståndare tävlar om att skruva dem i höjden. Det har alltså plötsligt inträtt fred i hären av säljare. De står som *en* man framför köparna med filosofiskt korslagda armar och deras krav skulle inte ha några gränser, om inte till och med de allra ivrigaste köparnas anbud hade sina mycket bestämda gränser.

Om alltså tillgången på en vara är mindre än efterfrågan på denna vara, så äger endast en ytterst liten eller ingen alls konkurrens rum mellan säljarna. I samma grad som denna konkurrens avtar växer konkurrensen mellan köparna. Resultat: mer eller mindre kraftigt höjda varupriser.

Som bekant inträffar oftare det motsatta förhållandet och med motsatt resultat. Betydande överskott i förhållande till efterfrågan: förtvivlad konkurrens bland säljarna. Brist på köpare: utförsäljning av varorna till vrakpriser.

Men vad betyder stigande och fallande priser, vad betyder högt pris, lågt pris? Ett sandkorn är högt, om man betraktar det genom mikroskop, och ett torn är lågt, om man jämför det med ett berg. Och om priset bestäms genom förhållandet mellan efterfrågan och tillgång, hur skall man bestämma förhållandet mellan efterfrågan och tillgång?

Låt oss vända oss till första bästa borgare. Han kommer inte att betänka sig ett ögonblick och som en annan Alexander den store kommer han att hugga av denna metafysiska knut med tillhjälp av multiplikationstabellen. Om framställningen av den vara jag säljer har kostat mig 100 mark – kommer han att säga – och jag får 110 mark då jag säljer den, självklart efter ett års tid – så är det en borgerlig, en hederlig, en berättigad vinst. Men om jag i utbyte får 120, 130 mark, så är det en hög vinst. Och jag får rentav 200 mark, så är det en utomordentlig, en enorm vinst. Vad tjänar alltså borgaren som *måttstock* för vinsten? Hans varas *produktionskostnader*. Om han i utbyte mot denna vara får tillbaka en summa av andra varor, vars framställning har kostat mindre, så har han förlorat. Om han i utbyte mot sin vara får en summa av andra varor, vars framställning kostat mer, så har han vunnit. Och vinstens fallande eller stigande beräknar han alltefter i vilken grad hans varas bytesvärde befinner sig under eller över noll – *produktionskostnaderna*.

Vi har nu sett hur det växlande förhållandet mellan efterfrågan och tillgång åstadkommer än stigande, än fallande priser, än höga, än låga priser. Om priset på en vara i hög grad stiger på grund av bristande tillgång eller opropotionerligt växande efterfrågan, så har nödvändigtvis priset på någon annan vara sjunkit proportionellt. Ty priset på en vara uttrycker ju bara i pengar det förhållande, i vilket en tredje vara bytes mot den. Om exempelvis priset på en aln sidentyg stiger från 5 mark till 6 mark, så har priset på silver sjunkit i förhållande till sidentyget, och likaså har priset på alla andra varor, som blivit stående på sin gamla prisnivå, sjunkit i förhållande till sidentyget. För att få samma summa av sidentyget måste man ge en större summa i utbyte. Vad blir följderna av en varas stigande pris? Stora kapitalmängder kommer att kastas över till den blomstrande industrigrenen, och denna invandring av kapital till denna gynnade industrins område kommer att fortsätta ända tills denna avkastar vanlig vinst, tills priset på dess produkter genom överproduktion sjunker under produktionskostnaderna.

Omvänt. Om priset på en vara sjunker under dess produktionskostnader, så kommer kapitalet att dras ur produktionen av denna vara. Bortsett från det fall då en industrigren inte längre är tidsenlig, alltså måste gå under, kommer produktionen av en sådan vara, d.v.s. tillgången på densamma genom denna kapitalflykt, att avtaga ända tills den motsvarar efterfrågan och alltså dess pris åter kommer i nivå med dess produktionskostnader eller snarare tills tillgången sjunkit under efterfrågan, d.v.s. tills dess pris åter stiger över dess produktionskostnader, ty *en varas marknadspris befinner sig alltid över eller under dess produktionskostnader*.

Vi ser hur kapitalet ständigt utvandrar och invandrar, från den ena industrigrenen till den andra. Det höga priset skapar en alltför stark invandring och det låga priset en alltför stark utvandring.

Ur en annan synpunkt skulle vi kunna visa, hur inte bara tillgången utan också efterfrågan bestäms genom produktionskostnaderna. Men detta skulle föra oss för långt bort från vårt ämne.

Vi såg nyss att svängningarna i tillgång och efterfrågan ständigt på nytt reducerar en varas pris till produktionskostnaderna. *Visserligen ligger en varas verkliga pris alltid över eller*

under produktionskostnaderna, men stigandet också fallandet kompletterar varandra ömsesidigt så att varorna – inom en bestämd tidrymd där man sammanräknar industrins ebb och flod – utbytes mot varandra i förhållanden som motsvarar deras produktionskostnader och deras pris alltså bestämmas genom deras produktionskostnader.

Denna prisbestämning genom produktionskostnaderna får inte förstås i ekonomernas mening. Ekonomerna säger, att varornas *genomsnittspris* är lika med produktionskostnaderna och att detta är en *lag*. Den anarkiska rörelsen, där stigandet utjämnas genom fallandet och fallandet genom stigandet, betraktar de som en tillfällighet. Man skulle med samma rätt – vilket andra ekonomer också gjort – kunna betrakta svängningarna som lag och bestämningen genom produktionskostnaderna som tillfällighet. Men blott dessa svängningar, vilka närmare betraktat medför den förfärligaste ödeläggelse och likt en jordbävning skakar det borgerliga samhället i dess grundvalar, blott dessa svängningar bestämmer under sitt lopp priset genom produktionskostnaderna. Denna oordnings totala rörelse är dess ordning. Under loppet av denna industriella anarki, under denna kretsgång utjämnar konkurrensen så att säga den ena extravagansen genom den andra.

Vi ser alltså: en varas pris bestämmas genom dess produktionskostnader på så sätt, att de tider, då denna varas pris överstiger produktionskostnaderna, utjämnas av de tider, då priset faller under produktionskostnaderna, och omvänt. Detta gäller naturligtvis inte för en enskild given industriprodukt, utan endast för hela industrigrenen. Det gäller alltså inte heller för den enskilda industrikapitalisten utan blott för hela klassen av industrikapitalister.

Att bestämma priset genom produktionskostnaderna är detsamma som att bestämma priset genom den arbetstid, som erfordras för att framställa en vara, ty produktionskostnaderna består 1) av råvaror och förslitning av verktyg, d.v.s. av industriprodukter vars framställning har kostat en viss summa arbetsdagar, som alltså representerar en viss summa arbetstid; och 2) av direkt arbete vars mått just är tiden.

Men samma allmänna lagar, som reglerat priset på varorna i allmänhet, reglerar naturligtvis också *arbetslönen, arbetets pris*.

Arbetslönen kommer än att stiga, än att sjunka, alltefter förhållandet mellan efterfrågan och tillgång, allteftersom konkurrensen mellan köparna av arbetskraft, kapitalisterna, och säljarna av arbetskraft, arbetarna, gestaltar sig. Mot svängningarna i varupriserna i allmänhet svarar arbetslönens svängningar. *Men inom ramen av dessa svängningar kommer arbetets pris att bestämmas genom produktionskostnaderna, genom den arbetstid som erfordras för att framställa denna vara, arbetskraften.*

Vilka är nu själva arbetskraftens produktionskostnader?

Det är de kostnader som kräves för att bevara arbetaren som arbetare och för att utbilda honom till arbetare.

Ju mindre utbildningstid ett arbete därför kräver, desto mindre är arbetarens produktionskostnader, desto lägre är priset på hans arbete, hans arbetslön. I de industrigrenar, där det nästan inte behövs någon lärotid och där det räcker med arbetarens fysiska existens, inskränker sig de erforderliga produktionskostnaderna nästan uteslutande till de varor, som kräves för att hålla arbetaren i arbetsdugligt tillstånd. *Priset på hans arbete kommer därför att bestämmas genom priset på de nödvändiga livsförnödenheterna.*

Emellertid spelar ytterligare en omständighet in. Fabrikanten som beräknar sina produktionskostnader och efter dem bestämmer produkternas pris, tar slitaget av arbetsverktygen med i beräkningen. Om exempelvis en maskin kostar honom 1.000 mark och denna maskin utnöttes under loppet av 10 år, så lägger han på varans pris 100 mark om året för att efter 10 år kunna

ersätta den uttjänta maskinen med en ny. På samma sätt måste man i produktionskostnaderna för den enkla arbetskraften räkna in fortplantningskostnaderna, varigenom arbetarklassen sättes i stånd att föröka sig och att ersätta utnötta arbetare med nya. Slitaget av arbetaren tages alltså med i räkningen på samma sätt som slitaget av maskinen.

Produktionskostnaderna för den enkla arbetskraften belöper sig alltså till *arbetarens existens – och fortplantningskostnader*. Priset på dessa existens- och fortplantningskostnader utgör arbetslönen. Den på så sätt bestämda arbetslönen kallas *arbetslörens minimum*. Detta arbetslörens minimum gäller – liksom över huvud taget varornas prisbestämning genom produktionskostnaderna – inte för *den enskilde individen* utan för *släktet*. Enskilda arbetare, miljoner arbetare erhåller inte tillräckligt för att kunna existera och fortplanta sig. Men *hela arbetarklassens arbetslön* utjämnas inom ramen för sina svängningar till detta minimum.

Sedan vi nu rett ut de allmännaste lagarna, som reglerar arbetslönen liksom priset på varje annan vara, kan vi gå närmare in på vårt ämne.

III

Kapitalet består av råvaror, arbetsverktyg och livsförnödenheter av alla slag, som användes för att skapa nya råvaror, nya arbetsverktyg och nya livsförnödenheter. Alla dessa kapitalets beståndsdelar är skapelser av arbetet, arbetsprodukter, *anhopat arbete*. Anhopat arbete, som fungerar som medel för ny produktion, är kapital.

Så säger ekonomerna.

Vad är en negerslav? En människa av den svarta rasen. Den ena förklaringen säger lika mycket som den andra.

En neger är en neger. Först under vissa omständigheter blir han till *slav*. En bomullsspinnmaskin är en maskin att spinna bomull med. Blott under vissa omständigheter blir den till *kapital*. Om den ryckes ut ur dessa omständigheter är den lika litet kapital som guld i och för sig är *pengar* eller sockret sockerpriset.

I produktionen verkar människorna inte bara på naturen utan också på varandra. De producerar endast därigenom att de samverkar på ett bestämt sätt och byter med varandra vad de frambringar. För att producera inträder de i vissa relationer och förhållanden till varandra, och endast inom ramen för dessa samhällliga förbindelser och förhållanden äger deras inverkan på naturen rum, äger produktionen rum.

Allt efter produktionsmedlens karaktär kommer naturligtvis dessa samhällliga förhållanden mellan producenterna inbördes, de betingelser under vilka de utbyter vad de frambringat och under vilka de deltar i produktionen som helhet, att variera. Då man uppfann ett nytt krigsredskap, eldvapnet, ändrades med nödvändighet armens hela inre organisation, förvandlades de förhållanden under vilka individer bildar en arme och kan verka som arme, och ändrades olika arméers förhållanden till varandra.

De samhällliga förhållanden, under vilka individerna producerar, *de samhällliga produktionsförhållandena ändrar sig alltså, förvandlas i och med att de materiella produktionsmedlen, produktivkrafterna, förändras och utvecklas. Produktionsförhållandena i sin helhet bildar vad man kallar de samhällliga förhållandena, samhället, nämligen ett samhälle på ett visst, historiskt utvecklingsstadium, ett samhälle med speciella, karaktäristiska särdrag. Det antika samhället, det feodala samhället, det borgerliga samhället utgör sådana totaliteter av produktionsförhållanden, av vilka var och en samtidigt betecknar en särskild utvecklingsgrad i mänsklighetens historia.*

Också *kapital* är ett samhällligt produktionsförhållande. *Det är ett borgerligt produktionsförhållande*, ett produktionsförhållande i det borgerliga samhället. Har inte existensmedlen, arbetsverktygen, råvarorna, av vilka kapitalet består, frambragts och anhopats under givna samhällliga betingelser, under vissa samhällliga förhållanden? Användes de inte under givna samhällliga betingelser, under bestämda samhällliga förhållanden till ny produktion? Och är det inte just denna bestämda samhällliga karaktär som gör *kapital* av dessa produkter, som användes till ny produktion?

Kapitalet består inte bara av livsförnödenheter, arbetsverktyg och råvaror, det består inte bara av materiella produkter. Det består precis lika mycket av *bytesvärden*. Alla produkter, av vilka det består, är *varor*. Kapitalet är alltså inte bara en summa av materiella produkter, det är en summa av varor, av bytesvärden, *av samhällliga storheter*.

Kapitalet förblir detsamma, om vi i stället för ull sätter bomull, i stället för spannmål ris, i stället för järnvägar ångbåtar, förutsatt endast att bomullen, riset, ångbåtarna – kapitalets kropp – har samma bytesvärde, samma pris som ull, spannmålen, järnvägarna, i vilka kapitalet förut förkroppsligats. Kapitalets kropp kan oupphörligt förvandlas utan att kapitalet undergår den ringaste förändring.

Men om varje kapital är en summa av varor, d.v.s. av bytesvärden, så är inte varje summa av varor, av bytesvärden kapital.

Varje summa av bytesvärden är ett bytesvärde. Varje enskilt bytesvärde är en summa av bytesvärden. Ett hus, som är värt 1.000 mark, är exempelvis ett bytesvärde på 1.000 mark. Ett stycke papper, som är värt 1 pfennig, är en summa bytesvärden av 100/100 pfennig. Produkter, som är utbytbara mot varandra, är *varor*. Det bestämda förhållande, i vilket de är utbytbara, bildar deras *bytesvärde* eller, uttryckt i pengar, deras *pris*. Mängden av dessa produkter kan ingenting ändra i sin bestämmelse att vara en *vara* eller utgöra ett *bytesvärde* eller ha ett bestämt *pris*. Ett träd förblir ett träd, vare sig det är stort eller litet. Ändrar järnet sin karaktär av vara, bytesvärde, om vi byter det mot andra varor i lod eller centner? Allt efter mängden är det en vara av större eller mindre värde, av högre eller lägre pris.

Hur förvandlas nu en summa varor, bytesvärden, till kapital?

Därigenom att den som självständig, samhälllig *makt*, d.v.s. som makten hos *en del av samhället*, upprätthålles och växer genom *att utbytas mot den direkta, levande arbetskraften*. Det är en nödvändig förutsättning för kapitalet, att det existerar en klass som inte äger något annat än sin arbetsförmåga.

Först det anhopade, färdiga, förkroppsligade arbetets herravälde över det omedelbara, levande arbetet gör det anhopade arbetet till kapital.

Kapitalet består inte däri att anhopat arbete tjänar det levande arbetet som medel till ny produktion. Det består däri att det levande arbetet tjänar det anhopade arbetet som medel att upprätthålla och öka dess bytesvärde.

Vad försiggår i utbytet mellan kapitalist och lönarbetare?

I utbyte mot sin arbetskraft får arbetaren livsförnödenheter men kapitalisten får i utbyte mot sina livsförnödenheter arbete, arbetarens produktiva verksamhet, den skapande kraft genom vilken arbetaren inte bara ersätter, vad han förbrukar, utan också *ger det anhopade arbetet ett större värde, än det förut hade*. Arbetaren får en del av de förhandenvarande livsförnödenheterna av kapitalisten. Hur använder han dessa livsförnödenheter? Till omedelbar konsumtion. Men så snart jag konsumerat livsförnödenheter, går de oåterkalleligen förlorade för mig, såvida jag inte använder den tid, under vilken dessa förnödenheter tjänar till att hålla mig vid liv, till att producera nya livsförnödenheter, till att med tillhjälp av mitt arbete

producera nya värden i stället för de värden, som försvinner under förbrukningen. Men just denna reproduktiva ädla kraft avträder ju arbetaren till kapitalet i utbyte mot de livsförnödenheter han får. Den har alltså gått förlorad för honom själv.

Låt oss taga ett exempel. En arrendator ger sin daglönare 5 silvergroschen per dag. För dessa 5 silvergroschen arbetar den senare hela dagen på arrendatorns åker och säkrar honom således en inkomst på 10 silvergroschen. Arrendatorn får inte bara ersättning för de värden han avträder till daglönaren, han fördubblar dem. Han har alltså använt, konsumerat de 5 silvergroschen, som han gett daglönaren, på ett fruktbart, produktivt sätt. Han har för de 5 silvergroschen köpt av daglönaren just det arbete och den kraft, vilka skapar av jorden produkter av dubbelt värde och gör 10 silvergroschen av 5. Daglönaren däremot får i stället för sin produktivkraft, vars resultat han just avträtt åt arrendatorn, 5 silvergroschen, vilka han byter ut mot livsförnödenheter, som han mer eller mindre snabbt konsumerar. De 5 silvergroschen har alltså konsumerats i dubbel mening, *reproduktivt* för kapitalet, ty de har bytts mot en arbetskraft, som frambringat 10 silvergroschen, *improduktivt* för arbetaren, ty de har bytts mot livsförnödenheter, som försvunnit för alltid och vars värde han blott åter kan erhålla genom att upprepa samma byte med arrendatorn. *Kapitalet förutsätter alltså lönarbetet, lönarbetet förutsätter kapitalet. De betingar varandra ömsesidigt, de alstrar ömsesidigt varandra.*

Producerar en arbetare i en bomullsfabrik bara bomullstyg? Nej, han producerar kapital. Han producerar värden, som på nytt tjänar till att befalla över hans arbete och att genom detsamma skapa nya värden.

Kapitalet kan bara förökas genom att utbytas mot arbetskraft, genom att framkalla lönarbete. Lönarbetarens arbetskraft kan endast utbytas mot kapital genom att den förökar kapitalet, genom att den förstärker den makt, vars slav den är. *Ökningen av kapitalet betyder därför ökning av proletariatet, d.v.s. arbetarklassen.*

Kapitalisten och arbetaren har alltså *samma* intresse, påstår borgarna och deras ekonomer. Och faktiskt! Arbetaren går under, om inte kapitalet sysselsätter honom. Kapitalet går under, om det inte utsuger arbetskraften, och för att utsuga den måste det köpa den. Ju snabbare det kapital, som är avsett för produktionen, det produktiva kapitalet, ökas, ju mer bourgeoisien berikar sig, ju bättre affärerna går, desto mer arbetare behöver kapitalisten, desto dyrare säljer sig arbetaren.

Den oundgängliga betingelsen för ett drägligt läge för arbetaren *är alltså en så snabb tillväxt som möjligt av det produktiva kapitalet.*

Men vad är tillväxt av det produktiva kapitalet? Det anhopade arbetets växande makt över det levande arbetet. Bourgeoisins växande herravälde över den arbetande klassen. Om lönarbetet producerar den främmande rikedom, som behärskar det, kapitalet – denna makt som är fientlig mot lönarbetet självt – strömmar från detta kapital sysselsättnings – d.v.s. existensmedel tillbaka till lönarbetet, under den betingelse att detta på nytt gör sig till en del av kapitalet, till en drivkraft som på nytt slungar in kapital i en rörelse, som blir allt snabbare.

Att kapitalets intressen och arbetarnas intressen är desamma, betyder bara: kapital och lönarbete är två sidor av ett och samma förhållande. Det ena betingar det andra, liksom ockraren och slösaren ömsesidigt betingar varandra.

Så länge lönarbetaren är lönarbetare är hans öde beroende av kapitalet. Det är den mångprisade intressegemenskapen mellan arbetare och kapitalist.

IV

Växer kapitalet, så växer också lönarbetets massa, antalet lönarbetare, med ett ord: kapitalets herravälde utsträcker över en större mängd individer. Och låt oss förutsätta det gynnsammaste

fallet: om det produktiva kapitalet växer, så växer också efterfrågan på arbete. Alltså stiger arbetets pris, arbetslönen.

Ett hus må vara stort eller litet, så länge de hus som omger det likaledes är små, så tillfredsställer det alla samhällliga anspråk på en bostad. Men om ett palats reser sig vid sidan av det lilla huset, så krymper det samman till en koja. Det lilla huset bevisar blott, att dess ägare inte kan resa några krav eller blott de blygsammaste. Och må det under civilisationen gång skjuta i höjden aldrig så mycket – om det angränsande palatset skjuter i höjden lika mycket eller rent av ännu mera, kommer invånaren i det förhållandevis lilla huset att känna sig allt mera obehaglig till mods, allt mera otillfredsställd och förtryckt inom sina fyra väggar.

En märkbar tillväxt av arbetslönen förutsätter en snabb tillväxt av det produktiva kapitalet. Den snabba tillväxten av det produktiva kapitalet framkallar en lika snabb tillväxt av rikedom, lyxen, de samhällliga behoven och de samhällliga njutningarna. Ehuru alltså arbetarens njutningar ökat, har den samhälliga tillfredsställelse de skapar sjunkit i jämförelse med kapitalistens ökade njutningar, som är oöverkomliga för arbetaren, den har sjunkit i jämförelse med samhällets utvecklingsnivå överhuvudtaget. Våra behov och njutningar har sin rot i samhället, vi mäter dem därför med samhället som måttstock. Vi mäter dem inte med de föremål som tillfredsställer dem. Emedan de är av samhälllig natur är det av relativ natur.

Arbetslönen bestämmes överhuvudtaget inte bara genom den varumängd, som jag kan byta mig till mot den. Den innehåller olika förhållanden.

Vad arbetarna närmast erhåller för sin arbetskraft är en viss summa pengar. Bestämmer arbetslönen endast genom detta penningpris?

På 1500-talet växte den mängd guld och silver, som cirkulerade i Europa, därigenom att man upptäckt gruvor i *Amerika*, som var mera givande och lättare att bearbeta. Guldets och silvrets värde föll därför i förhållande till de övriga varornas. Arbetarna fick nu liksom tidigare samma mängd myntat silver för sin arbetskraft. Penningpriset på deras arbete förblev detsamma och det oaktat hade deras arbetslön fallit, ty i utbyte mot samma kvantitet silver erhöll de en mindre summa andra varor. Detta var en av de omständigheter, som gynnade kapitalets tillväxt, bourgeoisiens uppkomst på 1500-talet.

Låt oss ta ett annat fall. Vintern 1847 hade de outhärligaste livsmedlen, spannmål, kött, smör, ost o.s.v. till följd av missväxt betydligt stigit i pris. Låt oss förutsätta att arbetarna nu liksom tidigare får samma summa pengar för sin arbetskraft. Hade inte deras arbetslön sänkts? Givetvis. För samma pengar fick de i utbyte mindre bröd, kött o.s.v. Deras arbetslön hade sänkts, inte emedan silvrets värde minskats utan emedan livsmedlens värde ökats.

Låt oss till slut förutsätta att arbetets penningpris förblir detsamma, under det att alla jordbruks – och manufakturvaror – tack vare användande av nya maskiner, gynnsammare årstid o.s.v. – fallit i pris. För samma pengar kan arbetarna nu köpa mer varor av alla slag. Deras arbetslön har alltså stigit, just därför att penningvärdet på densamma inte förändrats.

Arbetets penningpris, den nominella arbetslönen, sammanfaller alltså inte med den reella arbetslönen, d.v.s. med den summa varor, som verkligen ges i utbyte mot arbetslönen. Om vi alltså talar om stigande eller sjunkande arbetslön, så skall vi inte bara ta arbetets penningpris, den nominella arbetslönen, i betraktande.

Men varken den nominella arbetslönen, d.v.s. den penningsumma för vilken arbetaren säljer sig till kapitalisten, eller den reella arbetslönen, d.v.s. den summa varor, han kan köpa för dessa pengar, uttömmer de förhållanden som arbetslönen innehåller.

Framför allt bestämmes arbetslönen genom sitt förhållande till kapitalistens vinst, profiten – proportionerlig, relativ arbetslön.

Den reella arbetslönen uttrycker arbetets pris i förhållande till priset på övriga varor, den relativa arbetslönen däremot det omedelbara arbetets andel i det värde, som detta arbete nyskapat, i förhållande till den andel därav, som tillfaller det anhopade arbetet, kapitalet.

Vi sade på sidan xxx [ovan]: ”Arbetslönen är alltså inte arbetarens andel i den av honom producerade varan. Arbetslönen är en del av redan förefintlig vara, varmed kapitalisten tillhandlar sig en bestämd summa produktiv arbetskraft.” Men denna arbetslön måste kapitalisten åter ersätta ur det pris, till vilket han säljer den av arbetaren skapade produkten. Han måste ersätta den så, att han därvid i regel behåller ytterligare ett överskott över sina utlagda produktionskostnader, en profit. Försäljningspriset för den vara, som arbetaren frambringar, sönderfaller för kapitalisten i tre delar: *för det första* den del som ersätter priset på de av honom förut anskaffade råvarorna jämte ersättning för slitaget av de av honom likaledes i förväg anskaffade verktygen, maskinerna och andra arbetsmedlen, *för det andra* den del som ersätter den av honom förut utbetalade arbetslönen, och *för det tredje* den del som bildar överskottet, kapitalistens profit. Under det att den första delen endast ersätter *tidigare existerande värden*, är det klart, att såväl ersättningen för arbetslönen som kapitalistens överskottsprofit i det stora hela tages från det *nyvärde*, som *skapas genom arbetarens arbete* och tillägges råvarorna. Och i *denna mening* kan vi uppfatta såväl arbetslönen som profiten – för att jämföra dem med varandra – som delar av arbetarens produkt.

Den reella arbetslönen kan förbli densamma, den kan till och med stiga, och den relativa arbetslönen inte desto mindre sjunka. Låt oss exempelvis antaga att alla livsmedel sjunkit med $\frac{2}{3}$ i pris, under det att daglönen blott sjunkit med $\frac{1}{3}$, alltså exempelvis från 3 mark till 2 mark. Ehuru arbetaren med dessa 2 mark förfogar över en större summa varor än tidigare med 3 mark, har hans arbetslön det oaktat sjunkit i förhållande till kapitalistens vinst. Kapitalistens (exempelvis fabrikantens) profit har ökat med en mark, d.v.s. för en mindre summa bytesvärden, som han betalar arbetaren, måste arbetaren producera en större summa bytesvärden än tidigare. Kapitalets andel i förhållande till arbetets andel har ökat. Den samhälleliga rikedomens fördelning mellan kapital och arbete har blivit ännu ojämnare. Kapitalisten befäller med samma kapital över en större kvantitet arbete. Kapitalistklassens makt över arbetarklassen har vuxit, arbetarens samhälleliga ställning har försämrats, har pressats ner ännu en grad under kapitalistens.

Vilken är nu den allmänna lag, som bestämmer arbetslönens och profitens fallande och stigande i deras förhållande till varandra?

De står i omvänt förhållande till varandra. Kapitalets andel, profiten, stiger i samma förhållande som arbetets andel, daglönen, sjunker – och omvänt. Profiten stiger i samma grad som arbetslönen sjunker, den sjunker i samma grad som arbetslönen stiger.

Man kommer kanhända att invända, att kapitalisten kan vinna genom att byta sin produkt fördelaktigt med andra kapitalister, genom stegrad efterfrågan på hans vara, antingen på grund av att nya marknader öppnats eller till följd av tillfälligt ökade behov på de gamla marknaderna o.s.v.; att kapitalistens profit alltså kan förstöras genom att andra kapitalister blir lidande, oavhängigt av om arbetslönen, arbetskraftens bytesvärde stiger eller sjunker; eller också skulle kapitalistens profit kunna stiga genom förbättring av arbetsverktygen, genom nya metoder att använda sig av naturkrafterna o.s.v.

Först skall man bli tvungen att erkänna, att resultatet förblir detsamma, ehuru det åstadkommits på motsatt väg. Profiten har visserligen inte stigit, emedan arbetslönen sjunkit, men

arbetslönen har sjunkit, emedan profiten har stigit. Med samma summa av främmande arbete har kapitalisten köpt en större summa bytesvärden utan att därför ha betalt arbetet högre. D.v.s. arbetet betalas lägre i förhållande till den nettoinkomst det inbringar kapitalisten.

Därtill bör vi minnas, att trots varuprisernas svängningar bestämmes genomsnittspriset för varje vara, det förhållande i vilket den utbytes mot andra varor, av dess *produktionskostnader*. De fall där någon blir lidande inom kapitalistklassen måste därför utjämnas. Förbättringen av maskineriet, de nya sätten att utnyttja naturkrafterna i produktionens tjänst möjliggör att man under en given arbetstid, med samma summa av arbete och kapital, kan frambringa en större mängd produkter, men ingalunda en större mängd bytesvärden. Om jag genom att använda spinnmaskinen kan leverera dubbelt så mycket garn i timmen mot vad jag kunde göra innan den uppfanns, exempelvis hundra pund i stället för femtio, så erhåller jag för dessa hundra pund i längden inte mer varor i utbyte än tidigare för femtio, emedan produktionskostnaderna sjunkit med hälften, eller emedan jag med samma kostnader kan leverera den dubbla produkten.

Slutligen, i vilket förhållande än kapitalistklassen, bourgeoisie, vare sig det är i ett land eller på hela världsmarknaden, sinsemellan fördelar nettovinsten av produktionen, så är totalsumman av denna nettovinst för varje gång blott den summa, med vilken det anhopade arbetet i det stora hela växt med tillhjälp av det levande arbetet. Denna totalsumma växer alltså i samma förhållande som arbetet kommer kapitalet att växa, d.v.s. i det förhållande i vilket profiten stiger jämförd med arbetslönen.

Vi ser alltså, att till och med om vi dröjer *inom ramen för förhållandet mellan kapital och lönarbete, så står kapitalets intressen och lönarbetets intressen i skarp motsättning till varandra.*

En snabb tillväxt av kapitalet är lika med en snabb tillväxt av profiten. Profiten kan endast tillväxa snabbt i det fall, då arbetets pris, då den relativa arbetslönen i lika snabb takt sjunker. Den relativa arbetslönen kan sjunka, ehuru den reella arbetslönen samtidigt med den nominella arbetslönen, med arbetets penningvärde, stiger, bara den inte stiger i samma förhållande som profiten. Om exempelvis arbetslönen under goda tider stiger med 5 procent, profiten däremot med 30 procent, så har den förhållandemässiga, den relativa arbetslönen inte växt utan *blivit mindre*.

Ökas alltså arbetarens inkomst med kapitalets snabba tillväxt, så ökas samtidigt den samhällseliga klyfta, som skiljer arbetaren från kapitalisten, så växer samtidigt kapitalets makt över arbetet, arbetets beroende av kapitalet.

Att arbetaren har intresse av att kapitalet snabbt växer betyder bara: ju snabbare arbetaren förökar den främmande rikedom, desto fetare smulor faller ner till honom och desto fler arbetare kan sysselsättas och sättas till världen, desto mer kan massan av slavar, som är beroende av kapitalet, förökas.

Vi har alltså sett:

Till och med den *gynnsammaste situationen* för arbetarklassen, *snabbaste möjliga tillväxt av kapitalet* upphäver inte – hur mycket den än må förbättra arbetarens materiella liv – motsättningen mellan hans intressen och bourgeoisie – intressena, kapitalistens intressen. *Profit och arbetslön* står nu liksom tidigare i *omvänt förhållande* till varandra. Om kapitalet befinner sig i snabb tillväxt, så kan arbetslönen stiga; kapitalets profit växer dock oproportionerligt mycket snabbare. Arbetarens materiella läge har förbättrats, men på bekostnad av hans samhällseliga läge. Den samhällseliga klyfta, som skiljer honom från kapitalisten, har blivit större.

Slutligen:

Att den gynnsammaste betingelsen för lönarbetet är snabbaste möjliga tillväxt av det produktiva kapitalet, betyder bara: ju snabbare arbetarklassen förökar och förstorar den fientliga makt, den främmande rikedom, som befaller över den själv, under desto gynnsammare betingelser tillåtes den att på nytt arbeta på att föröka den borgerliga rikedom, att utvidga kapitalets makt, nöjd med att smida sig själv de gyllene bojor med vilka bourgeoisien släpar den efter sig.

V

Är då *det produktiva kapitalets tillväxt och arbetslönens ökning* verkligen så oskiljbart förbundna som de borgerliga ekonomerna påstår? Vi får inte tro dem på deras ord. Vi får inte ens tro dem då de påstår, att ju fetare kapitalet blir, desto bättre utfodras dess slav. Bourgeoisien är alltför upplyst, den räknar alltför bra för att dela feodalherrns fördomar, som prålar med glansen hos sitt följe. Bourgeoisiens existensbetingelser tvingar den att räkna.

Vi måste alltså närmare undersöka:

Hur inverkar tillväxten av det produktiva kapitalet på arbetslönen?

Om det produktiva kapitalet i det borgerliga samhället i det stora hela växer, så äger en *mångsidigare* anhopning av arbete rum. Kapitalen växer i antal och omfång. *Det ökade antalet kapital ökar konkurrensen bland kapitalisterna.* Kapitalens *växande omfång* gör det möjligt att föra ännu *väldigare arbetararméer med ännu mäktigare krigsutrustning ut på det industriella slagfältet.*

Den ena kapitalisten kan endast besegra den andra och erövra hans kapital genom att sälja billigare. För att kunna sälja billigare utan att ruinera sig, måste han producera billigare, d.v.s. stegra arbetets produktivkraft så mycket som möjligt. Arbetets produktivkraft stegras emellertid framför allt genom *en större arbetsdelning*, genom ett allsidigt införande och ständigt förbättrande av *maskineriet*. Ju större arbetararmén är på vilket arbetet uppdelas, i ju mäktigare skala maskineri införes, desto mer avtar proportionellt produktionskostnaderna, desto fruktbarare blir arbetet. Det uppkommer därför en allsidig tävlan mellan kapitalisterna att utöka arbetsdelningen och maskineriet och utnyttja dem i största möjliga omfattning.

Om nu en kapitalist med tillhjälp av större arbetsdelning, genom användning och förbättring av nya maskiner, genom att fördelaktigare och i större utsträckning utnyttja naturkrafterna funnit medlet att med samma summa arbete eller anhopat arbete framställa en större summa produkter, varor än hans konkurrenter, om han exempelvis under samma arbetstid, under vilken hans konkurrenter väver en halv aln linneväv, kan producera en hel aln, hur kommer då denna kapitalist att operera?

Han kunde fortsätta att sälja en halv aln linneväv till det tidigare marknadspriset, men detta vore inget sätt att besegra hans motståndare och förstora hans egen avsättning. Men i samma mån som hans produktion utvidgats har hans behov av avsättning utvidgats. De mäktigare och kostsammare produktionsmedel, som han skapat, sätter honom visserligen i *stånd* att sälja sina varor billigare, men de *tvingar* honom samtidigt *att sälja mera varor*, att erövra en mycket *större* marknad för sina varor. Var kapitalist kommer alltså att sälja halva alnen linneväv billigare än sina konkurrenter.

Men kapitalisten kommer inte att sälja den hela alnen lika billigt som hans konkurrenter säljer den halva alnen, ehuru produktionen av hela alnen inte kostar honom mer än produktionen av den halva kostar de andra. Annars skulle han inte förtjäna något extra utan blott få tillbaka produktionskostnaderna i utbyte. Hans eventuella större inkomst skulle komma därav att han satte ett större kapital i rörelse, men inte därav att han hade gjort sitt kapital mera vinstbringande än de andra. Dessutom uppnår han det syfte han vill uppnå, om han sätter priset på

sin vara endast några procent lägre än sina konkurrenter. Han besestrar dem, han avvinner dem åtminstone en del av deras avsättning genom att *underbjuda dem*. Och slutligen bör vi minnas, att det kuranta priset ständigt ligger *över eller under produktionskostnaderna*, allteftersom försäljningen av en vara infaller under en årtid som är gynnsam eller ogynnsam för industrin. Allteftersom marknadspriset på alnen linneväv ligger under eller över dess hittills vanliga produktionskostnader, kommer den kapitalist, som använt nya, mera frukt-bärande produktionsmedel, att sälja procentuellt mer eller mindre utöver sina verkliga produktionskostnader.

Men vår kapitalists *privilegium* blir inte av lång varaktighet. Andra konkurrerande kapitalister inför samma maskiner, samma arbetsdelning, inför dem i samma eller ännu större skala och detta kommer att ske så allmänt, att priset på linneväv inte bara *sjunker under sina gamla utan under sina nya produktionskostnader*.

Kapitalisterna befinner sig alltså inbördes i samma läge som *före* införandet av de nya produktionsmedlen, och om de med dessa medel kan leverera den dubbla produkten till samma pris, så är de nu tvungna att leverera den dubbla produkten *under* det gamla priset. Med utgångspunkt från dessa nya produktionskostnader börjar samma spel på nytt. Mer arbetsdelning, mer maskiner, tillgodogörande av arbetsdelning och maskiner i större skala. Och konkurrensen åstadkommer ständigt samma motverkan mot detta resultat.

Vi ser hur produktionssättet, produktionsmedlen ständigt undergår omvälvningar, revolutioneras, hur arbetsdelningen nödvändigt drar med sig arbetsdelning i ännu större omfattning, *hur användandet av maskiner drar med sig användande av maskiner i ännu större utsträckning, hur arbeten i stor skala drar med sig arbeten i ännu större skala*.

Det är den lag, som ständigt på nytt kastar den borgerliga produktionen ur dess gamla spår och tvingar kapitalet att spänna arbetets produktivkrafter, *emedan* det en gång har spänt dem, den lag som inte unnar kapitalet någon ro och ständigt viskar till det: Framåt! Framåt!

Detta är ingen annan lag än den, som inom ramen för handelsepokernas svängningar nödvändigtvis *utjämnar* en varas pris till dess *produktionskostnader*.

Vilka väldiga produktionsmedel en kapitalist än må föra i fält, så kommer konkurrensen att göra dessa produktionsmedel allmänna, och från det ögonblick då konkurrensen har gjort dem allmänna, är den enda följd av hans kapitals större fruktbarhet, att han blott *för samma pris* måste leverera 10, 20, 100 gånger så mycket som tidigare. Men då han kanhända måste avsätta 1.000 gånger mer, för att genom den större mängden avsätta produkter väga upp det lägre försäljningspriset, emedan en ökad försäljning nu är nödvändig inte bara för att vinna mer utan för att ersätta produktionskostnaderna – själva produktionsapparaten blir som vi sett allt dyrare – emedan denna ökade försäljning emellertid inte blott blivit en livsfråga för honom utan också för hans rivaler, så börjar den gamla kampen *desto häftigare, ju mera fruktbringande de redan uppfunna produktionsmedlen är. Arbetsdelningen och användandet av maskiner kommer alltså att på nytt upprepas i ojämeförlikt mycket större skala*.

Hur stor makt de använda produktionsmedlen än har, söker konkurrensen att beröva kapitalet de gyllne frukterna av denna makt, i det den reducerar varans pris till produktionskostnaderna, i det den alltså i samma grad som det kan produceras billigare, d.v.s. kan produceras mera med samma summa arbete, gör den billigare produktionen, levererandet av en större mängd produkter för samma prissumma till en bjudande lag. Sålunda skulle kapitalisten inte ha vunnit något annat med sina ansträngningar än förpliktelsen att leverera mer under samma arbetstid, med ett ord: *svårare betingelser att förränta sitt kapital*. Under det att konkurrensen ständigt förföljer honom med sin lag om produktionskostnaderna och vänder varje vapen, som han smider mot sina konkurrenter, mot honom själv, söker kapitalisten ständigt att övertrumfa

konkurrensen genom att rastlöst införa nya, visserligen dyrbara men billigare producerande maskiner och arbetsdelningar i stället för de gamla och inte avvakta tills konkurrensen föråldrat de nya.

Låt oss nu föreställa oss denna feberaktiga agitation samtidigt på *hela världsmarknaden*, och det säger sig självt att kapitalets tillväxt, ackumulation och koncentration för med sig en oavbruten, rasande arbetsdelning, som försiggår i allt väldigare omfattning, användande av nytt och fullkomnande av gammalt maskineri.

Men hur inverkar dessa omständigheter, som är oskiljbart förbundna med det produktiva kapitalets tillväxt, på bestämmandet av arbetslönen?

Den större *arbetsdelningen* sätter en arbetare i stånd att utföra 5, 10, 20 mans arbete: den ökar alltså konkurrensen mellan arbetarna 5-, 10- och 20-dubbelt. Arbetarna konkurrerar inte bara inbördes genom att den ena säljer sig billigare än den andra. De konkurrerar också genom att *en enda* utför 5, 10, 20 mans arbete. Och den av kapitalet införda och ständigt ökade arbetsdelningen tvingar arbetarna att konkurrera på detta sätt.

Vidare: I samma mån som *arbetsdelningen* ökar, *förenklas* arbetet. Speciell skicklighet hos arbetaren blir utan värde. Han förvandlas till en enkel produktivkraft bland de andra, som inte behöver ådagalägga någon särskild elasticitet i vare sig fysiskt eller andligt avseende. Hans arbete blir ett arbete som är tillgängligt för alla. Därför trängs konkurrenter med honom på alla sidor, och dessutom bör vi minnas, att ju enklare arbetet är, ju lättare det är att lära, ju mindre produktionskostnader det behövs för att tillägna sig detsamma, desto mer sjunker arbetslönen, ty liksom priset på varje annan vara bestäms den genom produktionskostnaderna.

I samma grad alltså som arbetet lämnar arbetaren mera otillfredsställd, som det blir mera motbjudande, i samma grad ökar konkurrensen och sjunker arbetslönen. Han försöker att hålla sin arbetslön uppe genom att arbeta mer, vare sig han nu arbetar flera timmar eller levererar mer under samma timme. Tvingad av nöden ökar han alltså ännu mer arbetsdelningens olyckliga verkningar. Resultatet är: ju mer han arbetar, desto mindre lön får han, nämligen av den enkla anledningen att han i samma grad konkurrerar med sina arbetskamrater och därför av sina arbetskamrater gör lika många konkurrenter, vilka bjuder ut sig under lika dåliga betingelser som han själv, emedan han alltså i sista instans *konkurrerar med sig själv, sig själv som medlem av arbetarklassen.*

Maskinerna åstadkommer samma verkningar i långt större skala genom att låta kvalificerade arbetare trängas undan av okvalificerade, manlig arbetskraft av kvinnlig, vuxna av barn, genom att maskinerna, där de nyinföres, kastar ut arbetarna i massor på gatan och där de utvecklas, förbättras, ersättes med mera givande maskiner, avskedar arbetare i mindre grupper. Vi har ovan i snabba drag skildrat kapitalisternas industriella krig sinsemellan. *Detta krig har den säregenheten, att dess slag vinnes mindre genom att värva än genom att avskeda arbetararmén. Fältherrarna, kapitalisterna, tävlar inbördes om vem som kan avskeda de flesta industrisoldaterna.*

Ekonomerna berättar oss visserligen, att de arbetare som maskinerna gjort överflödiga finner nya sysselsättningsgrenar.

De vågar inte direkt påstå, att de arbetare, som avskedats, får plats i nya arbetsgrenar. Fakta ropar alltför högt mot denna lögn. De påstår egentligen bara, att det för *andra beståndsdelar av arbetarklassen*, exempelvis för den del av den unga arbetargenerationen, som redan står beredd att inträda i den industrigren som gått under, kommer att öppna sig nya sysselsättningsmöjligheter. Det bör naturligtvis vara en stor tillfredsställelse för de utrangerade arbetarna. Det kommer inte att saknas friskt kött och blod att exploatera för herrar kapitalister,

man kommer att låta de döda begrava sina döda. Detta är något som borgarna snarare tröstar sig själva med än de tröstar arbetarna. Om hela lönarbetarklassen skulle förintas genom maskinerna, hur förskräckligt skulle det inte vara för kapitalet, som utan lönarbete upphör att vara kapital.

Men förutsatt att alla de arbetare, som maskinerna direkt trängt ut från arbetet, och den del av den nya generationen, som redan räknade på arbete där, *finner en ny sysselsättning*. Tror man att densamma kommer att betalas så högt som den som gått förlorad? *Något sådant strider mot alla ekonomins lagar*. Vi har sett, hur den moderna industrin för med sig att ett enklare, underordnat slag av sysselsättning undanskjuter arbetet.

Hur skulle alltså en arbetarmassa, som genom maskinerna kastats ut ur en industrigren, kunna finna en tillflykt i en annan, om den senare inte är *lägre, sämre betald*?

Man har som undantag anfört de arbetare, som arbetar på att fabricera själva maskinerna. Så snart det kräves och förbrukas mer maskiner i industrin, måste antalet maskiner nödvändigtvis öka, alltså också maskinfabrikationen, alltså också sysselsättningen av arbetare i maskinfabrikationen, och de i denna industrigren använda arbetarna måste vara skickliga, ja rentav specialutbildade arbetare.

Sedan år 1840 har detta redan förut blott till hälften sanna påstående förlorat allt sken av sanning, då i allt mera omfattande skala maskiner användes vid fabricerande av maskiner i lika hög grad som vid fabricerande av bomullsgarn, så att de arbetare, som sysselsattes i maskinfabrikerna, bredvid de ytterst komplicerade maskinerna endast kunnat spela rollen av ytterst enkla maskiner.

Men i stället för den på grund av maskinen avskedade mannen sysselsätter fabriken kanhända *tre* barn och *en* kvinna! Och skulle inte mannens lön räcka till för tre barn och en kvinna? Skulle inte arbetslönsens minimum räcka till för att vidmakthålla och föröka släktet? Vad bevisar alltså detta omtyckta borgerliga talesätt? Ingenting annat än att nu fyra gånger så många arbetarliv förbrukas mot vad tidigare var fallet för att skaffa livsuppehälle åt *en* arbetarfamilj.

Låt oss sammanfatta: *Ju mer det produktiva kapitalet växer, desto mer ökar arbetsdelningen och användandet av maskiner. Ju mer arbetsdelningen och användandet av maskiner ökar, desto mer ökar konkurrensen mellan arbetarna, desto mer krymper deras lön ihop.*

Och därtill rekryteras arbetarklassen också ur *de högre samhällsskikten*. En mängd små-industriföretagare och smårentierers sjunker ner till den och skyndar sig att genast höja sina armar bland arbetarnas armar. Sålunda blir skogen av armar som sträcker i höjden och begär arbete allt tätare, och armarna själva blir allt magrare.

Det säger sig självt att småindustriföretagaren inte kan hålla ut i den kamp, där en av de första betingelserna är att producera i allt större skala, d.v.s. vara en stor och inte en småindustri-företagare.

Att kapitalräntan sjunker i samma mån som kapitalets mängd och antal ökar, som kapitalet växer, att smårentieren därför inte länge kan leva av sin ränta, alltså måste slå sig på industri, alltså hjälper till att öka antalet småindustriföretagare och därmed kandidaterna till proletariatet – allt detta behöver väl inte någon vidare förklaring.

I den mån slutligen som kapitalisterna genom den ovan skildrade rörelsen tvingas att utnyttja redan förefintliga väldiga produktionsmedel i större skala och att i detta syfte sätta igång alla kreditens drivkrafter, i samma mån växer de industriella jordbävningar, under vilka affärsvärlden blott kan hålla sig uppe genom att den offerar en del av rikedom, av produkterna och till och med av produktivkrafterna åt underjordens makter – med ett ord:

kriserna växer. De blir talrikare och häftigare redan av den anledningen att i samma mån som produktmängden, alltså behovet av utvidgade marknader växer, krymper världsmarknaden alltmer ihop, allt färre nya marknader återstår att exploatera, då varje föregående kris dragit in någon hittills ej erövrade eller endast ytligt utnyttjad marknad i världshandeln. Kapitalet lever emellertid inte endast av arbetet. Det är samtidigt en förnäm och barbarisk härskare som drar sina slavars lik med sig i graven, hela arbetarhekatomber, som går under i kriserna. Vi ser alltså: om kapitalet växer snabbt, så växer konkurrensen bland arbetarna ojämförligt mycket snabbare, d.v.s. desto mer minskar förhållandevis sysselsättningsmedlen, livsförnödenheterna för arbetarklassen, och inte desto mindre är kapitalets snabba tillväxt den gynnsammaste betingelsen för lönarbetet.

(Fortsättning följer)⁷

⁷ Se kommentaren om detta i Engels inledning till 1891 års upplaga ovan.